

TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİM VE İSTİHDAM – HAYALLER BEYAZ OLSA DA, GERÇEKLER MAVİ YAKA

Ayşe SOMUNCU**

ÖZ

Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim örgün olarak mesleki ve teknik liselerde yaygın olarak mesleki ve teknik eğitim merkezlerinde gerçekleştirilmektedir. Kalkınma planları ve şuralar Türkiye’de eğitimin mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı yapılandırılmasını hedeflese de uygulanan politikaların etkisiyle Cumhuriyet tarihi boyunca mesleki ve teknik eğitimde öğrenci sayıları dönemlere göre farklılık göstermiştir. Mesleki teknik eğitimde öğrenci sayılarını bu eğitime sağlanan bazı imtiyazların ve olumsuzlukların etkilediği görülmektedir. Bunlar; piyasadaki iş olanakları, yükseköğretime devam hakları, toplumda sosyal statü kazanma unsurlarıdır. Aileler çocuklarının üniversiteye giriş sınavlarını kazanabilmeleri için, kurslar, özel dersler vb. parasal kaynak ayırmaktadır. Gençler de yükseköğrenim yapabilmek için, merkezi sınavlara hazırlanarak zaman harcamaktadır. Üniversiteyi bitirdikten sonrası ise, karşılaştıkları sorun işsizlik olmaktadır. Sanayinin ise, ara eleman gereksinimi bulunmaktadır. Üniversite mezunu gençler çalışma zorunlulukları nedeniyle ara eleman özelliğindeki işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Beyaz yakalı işleri hayal edip üniversite okurken, mavi yakalı işlerde işçi haline gelmektedirler. Bu durumda hayalleri beyaz olsa da gerçekler mavi yakalı işler olmaktadır. Cumhuriyet tarihi içinde mesleki ve teknik eğitimin en fazla geliştiği dönem 1940-1950 yıllarıdır. O dönemde, Sümerbank işletmelerine ilave olarak, Etibank, Maden Teknik Arama gibi kuruluşların kurulduğu, şeker, dokuma, cam, demir- çelik gibi fabrikaların açıldığı görülmektedir. 1940-1950 yıllarının mesleki eğitim ve istihdam anlayışı ile günümüz arasındaki farklılıklar çalışmada irdelenmiştir. Türkiye geçmişteki gibi ulusal düzeyde bir yapı izlemeli insan gücü planlaması yapılmalıdır. Eğitim Üretime yönelik planlanmalıdır. Meslek liselerinin araç, gereç ve alt yapı sorunları çözümlenmelidir.

Anahtar Kelimeler; Mesleki eğitim, işsizlik, iş

VOCATIONAL TRAINING and EMPLOYMENT IN TURKEY - THOUGH THE DREAMS ARE WHITE COLLAR, THE FACTS ARE BLUE COLLAR

ABSTRACT

In Turkey, vocational and technical education is given formally at vocational and technical high schools and non-formally at vocational and technical training centers. Even though development plans target that vocational and technical education is given predominately, due to governmental policies, the number of students in vocational and technical education varies . It is observed that some privileges have an impact on the number of students in vocational and technical education negatively. These privileges are job opportunities, rights for higher education and gaining social status in society. Families who want their children to be accepted to universities allocate money to private courses. Therefore, young people spend most of their time for the central exams. But, after graduating from college, they encounter an issue called unemployment whereas there is a need for intermediate staff in industry. To meet this need, university graduates have to work as intermediate staff. Unfortunately, even if they dream themselves in white-collar jobs, they work as blue-collar employees. Most developments in vocational and technical education occured between 1940-1950 in the period of Republic. At that time, in addition to Sümerbank company, some organizations such as Etibank, Mineral Research and Exploration and some factories from different sectors such as sugar, textile, glass, iron and steel were established. In this study, the differences which are related to understanding of vocational training and employment between 1940-1950 and today are examined. Turkey should follow a structure at the national level as in the past manpower planning should be done. Training should be planned for production. Tools, equipment and infrastructure problems of should be solved at vocational high schools.

Keywords: Vocational training, unemployment, employment

* Ayrancı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Muhasebe-Finansman Öğretmeni-Ankara

** Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ekim-2019 Mezun E-posta:

aysomuncu@gmail.com

GİRİŞ

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde eğitime büyük önem verilmiştir. 16 Temmuz 1921'de I. Maarif Kongresi düşman askerleri Polatlı'ya yaklaştığı sırada toplanmıştır. 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu yani öğretimi birleştiren kanunla merkezde bir yapılanma sağlanmıştır. Kamu kaynakları ile sanayi oluşturulmuş ve çırak gereksinimi o dönemde artmıştır (Dülger, 1989, 21-22). Dönemin Milli Eğitim Bakanının daveti üzerine yurtdışından gelen yabancı uzman John Dewey'in 19 Temmuz-10 Eylül 1924 tarihleri arasında hazırlamış olduğu rapor doğrultusunda 1927 yılında Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur (Alkan vd.1996,s. 97).

Cumhuriyetin her döneminde planlı, plansız karma dönem, 1980 sonrası neoliberal politikalar mesleki ve teknik eğitimi etkilemiştir. Mesleki ve teknik eğitimin tüm yurt düzeyinde yaygınlaştırılması için 1927 -1950 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisinden 14 yasa geçirilmiştir. 1980'li yıllara kadar devletin elinde küçümsemeyecek bir sanayi vardı. O dönemde mesleki ve teknik liselerden mezun olanlar çoğunlukla kamuya ait kuruluşlarda istihdam ediliyordu. 1980'li yıllar ve sonrası dönemde neo-liberal politikaların etkisi ve devlet bütçesine getirdikleri yük gerekçesiyle, kamu kuruluşları özelleştirilmeye başlanmıştır. Bu durumla birlikte kamu elindeki sanayi azalmaya başlamıştır. Bu özelleştirmelerden mesleki ve teknik liseler de etkilenmiştir. Devlet gereksinim duyduğu ara elemanları kendi okullarında yetiştirirken, sanayinin özelleşmesi ile birlikte özel sektörün gereksinim duyduğu ara elemanı yetiştirme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. 19. 6. 1986 tarihli 3308 sayılı yasa ile meslek liselerindeki öğrenci sayısının artması, teknolojideki gelişmeler ve okullarda bu teknolojiye uygun araç ve gerecin olmaması gibi nedenlerle mesleki ve teknik eğitim yeniden düzenlenmiştir. Mesleki teknik ortaöğretim kurumlarında öğretim ikili modelde ve okul-sanayi iş birliği sistemine göre düzenlenmiştir. 1986 yılından günümüze 3308 sayılı yasa ve meslek lisesi öğrencilerinin üniversiteye yerleştirilmesi sisteminde sürekli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişimler mesleki ve teknik liselerin öğrenci sayıları, programlarını ve okul türlerini etkilemiştir.

Mesleki eğitim ve özellikle çıraklık eğitim programları mesleki becerileri kazandırdıkları için, kısa dönemle gençlerin işgücü piyasalarına geçişine yardımcı olmaktadır. Mesleki eğitim gören gençlerin iş dünyasına geçişi daha kolay olurken, kariyerleri ise daha düşük olmaktadır (Shavit ve Müller,1998 Akt. Korber ve Oesch, 2019, s. 1,). Üretim ortamlarında, sanayide beden gücüne dayalı işlerde çalışan mavi yakalı işçiler bulunurken, hizmet sektöründe masa başında, zihin gücüne dayalı işlerde çalışan beyaz yakalılar bulunmaktadır. Toplumda üniversite eğitimi alanların beyaz yakalı işlerde, mesleki ve teknik liselerde okuyanların ise, mavi yakalı işlerde ara eleman olarak çalışacağı düşüncesi hakimdir. Bu durum iyi iş fırsatlarını iyi üniversite eğitiminin sağladığı yanılgısına neden olmaktadır. Günümüzde üniversitelerin sayısının artmasıyla birlikte, neoliberal politikalarında etkisiyle aileler sürekli çocuklarının iyi bir işe girebilmesi için eğitime yatırım yapmaya teşvik edilmektedirler. Üniversite eğitimi için merkezi sınavların başarılması zorunluluğu nedeniyle, bu sınavlara hazırlayan kurs, özel ders vb. için aileler para harcarken, bu sınavlara hazırlanarak zamanının çoğunu harcayan gençler, gençliklerini hatta çocukluklarını yaşayamamaktadırlar. Türkiye'de ki üniversiteler arasında da büyük farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, büyük kent üniversitesi olan Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ile Adıyaman Üniversitesinin eğitim olanakları ve ortamları aynı değildir. Yeni açılan üniversiteler ile yerleşmiş daha eski açılan üniversitelerin arasındaki eğitim olanaklarının farklılığı mezuniyet sonrası istihdam edilmede sorunlara neden olmaktadır. Çalışma ortamlarında ara eleman gereksinimi varken, üniversite mezunlarının işsizliği söz konusudur. Bu durum eğitimin mesleki lise ağırlıklı yapılandırılmasını zorunluluğunu ortaya koymaktadır. "Piyasalardaki durgunluk dönemlerinde gençlerin işsizliğine politik çözüm mesleki eğitim haline gelmiştir. İşverenlerin talep ettiği becerilerle, mesleğin sağladığı yeterlilikleri veren okul işe girişi kolaylaştırmaktadır" (OECD,2010). Mesleki eğitimin en fazla geliştiği dönem 1940-1950 dönemidir. Bu çalışma günümüz Türkiye'sindeki mesleki ve teknik eğitim ve istihdam sorunlarını mesleki ve teknik eğitimin altın dönemleri olan 1940-1950 yılları ve o dönemin mesleki eğitim ve istihdam

politikalarıyla değerlendirmeye yönelik olarak yapılmıştır. Günümüzdeki bazı sorunların çözümü için, geçmişteki olumlu uygulamalar örnek alınabilir bu nedenle çalışma önemlidir.

Bu araştırma bir literatür (derleme) çalışmasıdır. Konuyla ilgili alan yazın çalışması yapılarak, ilgili kaynaklara ulaşılmaya çalışılmıştır. Geçmişte yapılan düzenlemeler incelenmiş, günümüzdeki uygulamalar üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmanın evrenini orta öğretim düzeyinde örgün ve yaygın mesleki eğitim oluşturmaktadır.

Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitim

Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim örgün ve yaygın eğitim programlarıyla sürdürülmektedir. Örgün mesleki eğitim sekizinci sınıfın sonunda yapılan merkezi sınav sonuçlarına göre, öğrencilerin yöneldikleri ortaöğretim kurumları içerisinde mesleki ve teknik eğitim liselerinde verilmektedir. Tüm liselerde 9. sınıf programları ortaktır. Mesleki ve teknik liselerde öğrenciler 10 uncu sınıfta alan seçimi yaparlar. 11 ve 12. sınıfta seçtikleri alana bağlı dal eğitimi alırlar (Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği, 2013, Madde:31). Ortaokul sonrası örgün eğitime devam etmek istemeyen veya herhangi bir nedenle sistem dışına çıkan öğrenciler mesleki açık öğretim lisesi ve açık öğretim lisesine devam ederler. Mesleki açık öğretime devam eden öğrenciler meslek derslerini mesleki ve teknik liselerde yüzyüze eğitimle alırlar. Çıraklık, ustalık ve kalfalık eğitimleri yaygın eğitim kurumu olan mesleki eğitim merkezlerinde yapılır. Mesleki eğitim merkezlerinin işlevleri 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’nda düzenlenmiştir. Çıraklık yaşı 14-19 yaş aralığıdır. 19 yaşını geçenler de daha önce çıraklık eğitimi almamışsa çıraklık eğitimi alabilirler. 2012 yılında zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması nedeniyle, örgün eğitime devam etmek istemeyen çıraklar açık öğretim lisesine veya mesleki açık öğretim lisesine kayıt yaptırmak zorundadırlar. Çıraklık zorunlu eğitim kapsamına alınmıştır (6764 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2016).

2014-2015 öğretim yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı’nın 81 ile gönderdiği genelgesiyle Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü’ne bağlı okul türleri “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi” ve “Çok Programlı Anadolu Lisesi” olarak yapılandırılmıştır (MEB,2014). Meslek lisesi 12. sınıf öğrencileri haftanın iki günü okulda, üç günü işletmelerde meslek eğitimi almaktadırlar. Otelcilik ile ilgili alanlarda okuyan meslek lisesi öğrencileri eğitim-öğretim yılının ekim- nisan aylarında okulda teorik eğitimi almakta, yaz aylarında 10. sınıf ve 11. sınıf bitimindeki staj yapmaktadırlar. Teknik liseler yaz tatilleri ve hafta sonları 300 saat staj yapmak zorundadırlar.

Mesleki Eğitimin Gelişim Süreci

13. yüzyılda Anadolu’da Selçuklular Dönemin de Ahi Evran tarafından oluşturulan usta-çırak ilişkisine dayanan ahi teşkilatı mesleki eğitimin temelini oluşturmaktadır. Ahilikte iş başında kaliteli, dürüst çalışma, iş dışında okuma, yazma, dini bilgiler verilmekteydi. Osmanlı döneminde ahiliğin yerini gedik ve lonca teşkilatlanması almıştır. Tanzimat’la birlikte okul düzeni içerisinde mesleki eğitim vermeye başlanmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlıda değişen ihtiyaçları karşılamak üzere Mithat Paşa tarafından 1861 de erkekler için, Nişte, 1864’te kızlar için Ruscuk’ta ilk sanat okulları açılmıştır (Tosun, 2010, s. 31).

Cumhuriyetin ilk yıllarında “John Dewey (1924), Kühne (1925), Ömer Buyse (1926), Jung ve bir Amerika Birleşik Devletleri heyeti (1930) gibi yabancı uzmanların raporları, Rüştü Üzel, İsmail Hakkı Tonguç, İsmail Hakkı Baltacıoğlu” gibi isimlerin çalışmaları mesleki eğitime yön vermiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından planlı döneme kadar mesleki eğitimin gelişmesi adına pek çok yasa çıkarılmıştır. “1934-1936 yılında Milli Tedrisatın İnkışaf Planı” ile mesleki eğitimin ülke düzeyinde gelişmesi sağlanmıştır (Demir ve Şen, 2009, s. 47). Planda; çırak, kalfa ve

ustaların mesleki bilgisini artırmak amacıyla kurslar öngörülmüştür. Köy kadınları ve erkekleri için sanat kursları başlatılmıştır (Sökül, 2014, s. 10).

1930-1950 dönemi genel olarak değerlendirilirse, bu dönemde devletçilik politikasına geçildi ve az gelişmişlikten kurtulmayı sağlayan beş sanayi planı hazırlandı. Ülke kaynaklarıyla, kendi kendine yeterek, bağımsız kalmayı önemseyen planlar yapıldı. Bu planlar, devletin o günkü koşulları elverdiği ölçüde, sanayi alanında belirli örgütleri kurarak gelişmeyi sağlama çabasıydı. Bu dönemde kurulan ve sanayileşme atılımlarını gerçekleştiren, Türkiye ekonomisinin 2000'li yıllara kadar taşıyan, hem kamu hem özel sektöre hizmet veren ve sonra tümü özelleştirilen önemli sanayi örgütleri beş yıllık sanayi planları döneminde kuruldu (Karakütük, 2012, s. 70).

24 Ocak 1980 ekonomik kararları ile dünyadaki eğilimlere koşut başlayıp bugüne kadar süren dönemde piyasa ekonomisine dönüş ve dış ticaret-sermaye hareketleriyle dünya ekonomisine açılmayı içeren neoliberal dönüşüm başlatıldı. 24 Ocak programı, devletin kamu harcamalarının azaltılarak küçültülmesini, Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) özelleştirilmesini, paranın devalüe edilerek esnek kur sistemine geçilmesini, piyasanın güçlendirilmesi, KİT ürünlerine açıkları kapatmak için zam yetkisinin verilmesini ve fiyat denetimlerinin kaldırılmasını, dünya ekonomisi ile bütünleşme çabaları serbest piyasa ekonomisini getirdi (Öztürk ve Özyakışır, 2005, s. 8). 12 Eylül 1980'deki yönetim devletçiliğe karşı oldu. 24 Ocak programının önündeki engelleri kaldırdı. 1990'lı yıllardan sonra özelleştirmeler yaygınlaştırıldı. Bütçede eğitim, sağlık gibi kamu harcamalarının payı 1988'de % 64 iken, 2005'te % 29'a indi. Böylece Cumhuriyet tarihi boyunca parasız sunulan sağlık, eğitim gibi hizmetlerden belli bir bedel ödeyerek yararlanma yaygınlaşmaya başladı (Karakütük, 2012, s. 80). IMF ve Dünya Bankası'nın devlet bütçesindeki etkisi, Türk Lirasının değerinin düşmesi, gümrük birliği koşulları, ücretlerdeki düşüş, Avrupa Birliği uyum çabaları, Dünya Bankası eksenli özelleştirme uygulamaları Serv mantığının günümüz Türkiye'sindeki görünümüdür (Aydoğan, 2002, s. 207-231; Akt. Karakütük, 2012, s. 81).

Kalkınma planlarında ve şuralarda mesleki eğitimin geliştirilmesi üzerine kararlar alınmıştır. Özellikle 6, 12, 15, 16 ncı Milli Eğitim Şuralarında ağırlıklı olarak mesleki eğitime yönelik yapılmıştır. Ancak şuralarda alınan kararların gerçekleşmesi uzun dönem sonrasında olmuştur. Mesleki ve teknik eğitimin gelişim sürecinin belirleyen en iyi gösterge, yıllara göre okul, öğrenci ve öğretmen sayılarıdır. Çizelge 1'de yıllar itibarıyla meslek lisesi ve genel lise okul, öğrenci ve öğretmen sayıları verilmiştir.

Tablo 1. Yıllara Göre Meslek ve Teknik Lise Genel Lise Okul, Öğrenci, Öğretmen Sayıları

ÖĞRETİM YILI	GENEL ORTAÖĞRETİM				MESLEKİ VE TEKNİK ORTAÖĞRETİM			
	OKUL SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	% *	OKUL SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	% **
1923 - 1924	23	513	1.241	33	20	325	2.558	67
1943 - 1944	109	2.071	37.259	77	93	1.603	11.031	23
1963 - 1964	288	7.137	127.968	72	366	7.877	50.318	28
1983 - 1984	1.220	47.030	537.617	60	1.356	36.684	364.176	40
1995- 1996	2.196	71.105	1201138	56	2.791	74.136	961.727	44
1996- 1997	2300	71.514	1.158.095	54	3.060	75.151	980.203	46
1997- 1998	2412	68.853	1.166.195	55	3.212	71.766	963.774	45
1998- 1999	2598	71.344	1.282.605	56	3.365	74.559	998.071	44
1999- 2000	2656	70.137	1.399.912	60	3.344	73.242	916.438	40
2000- 2001	2747	71.502	1.487.415	63	3.544	68.467	875.238	37
2001- 2002	2635	72.621	1.673.363	65	3.732	72.263	906.456	35
2002 - 2003	2.552	77.253	2.038.027	67	3.660	60.703	985.575	33

2003 - 2004	2.727	79.545	1.941.502	64	4.204	68.231	1.072.890	36
2004 - 2005	2.939	93.209	1.933.782	63	4.244	74.405	1.112.937	37
2005 - 2006	3.406	102.581	2.075.617	64	4.029	82.736	1.182.637	36
2006 - 2007	3.690	103.389	2.142.218	63	4.244	84.276	1.244.499	37
2007 - 2008	3.830	106.270	1.980.452	61	4.450	84.771	1.264.870	39
2008 - 2009	4.053	107.789	2.271.900	59	4.622	88.924	1.565.264	41
2009 - 2010	4.067	111.896	2.420.691	57	4.846	94.966	1.819.448	43
2010 - 2011	4.102	118.378	2.676.123	56	5.179	104.327	2.072.487	44
2011 - 2012	4.171	122.716	2.666.066	56	5.501	113.098	2.090.220	44
2012 - 2013	4.214	119.393	2.725.972	55	6.204	135.502	2.269.651	45
2013 - 2014	3.744	117.353	2.906.291	54	7.211	161.288	2.513.887	46
2014- 2015	3.995	123.160	2.902.954	51	5.106	175.218	2.788.117	49
2015- 2016	5311	151458	3.047.503	52	5.239	184.232	2.760.140	48
2016- 2017	5225	147.052	3.138.440	54	5.851	185.988	2.713.530	46
2017- 2018	5717	159.579	3.074.642	61	4.461	140.404	1.987.282	39

(*) Yıllara Göre Genel Ortaöğretim Öğrenci Yüzdeleri

(**) Yıllara Göre Mesleki Ortaöğretim Öğrenci Yüzdeleri

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı (MEB Örgün Eğitim İstatistikleri, 2008,2014,2015,2018)

Tablo 1 incelendiğinde bazı yıllarda mesleki ve teknik liselerde öğrenci sayılarının düştüğü, genel liseye o yıllarda eğilimin arttığı görülmektedir. Buna etken piyasadaki iş olanakları, yükseköğretime devam hakları ve toplumda sosyal statü kazanma unsurlarının meslek lisesi öğrenci sayılarını etkilediği görülmektedir. Bu etkenler incelendiğinde (Doğan, 2012, s. 72);

İş Olanakları; 1940'lı yıllarda savaş süresince Milli Savunma Bakanlığı'nın endüstriyel alanda okuyan öğrencilere verdiği burslar, (1945 yılı 4779 sayılı kanun) öğrenci sayısının artmasına neden olmuştur. Burs aldıkları için mezuniyet sonrası işleri garantiydi. 1950'li yıllarda yeni kurulan (5539 Sayılı Konunla 1950/ yılında) karayolları ve (6200 Sayılı Kanunla 1953'te) devlet su işleri genel müdürlükleri ara eleman gereksinimlerini büyük oranda meslek liselerinden karşıladıkları için meslek okullarına olan isteğin artmasında büyük bir etken olmuştur.

Sosyal Statü; İş olanakları yanında sosyal statü de öğrenci sayısında etken olmaktadır. Cumhuriyet döneminde kız enstitülerine devam eden öğrenci sayısının artmasında bu okulları bitirenlerin toplumda modern ailenin kurucusu, çağdaş anne ve cumhuriyet kadınının yeni yüzü gibi sosyal statülerle eşleştirilmesinin önemli etken olduğu düşünülmektedir. 1955 yılında Milli Savunma Bakanlığı'nın burslu öğrencisi kalmamıştır. Sanat okullarının öğrenci sayıları da durağan duruma düşmüştür. Genel liseyi bitirenlerin yedek subaylıkla askerlik yapma hakkı vardır. Fakat meslek liselerinde yoktur. Onlara da bu hak verilince öğrenci sayılarında artış olmuştur.

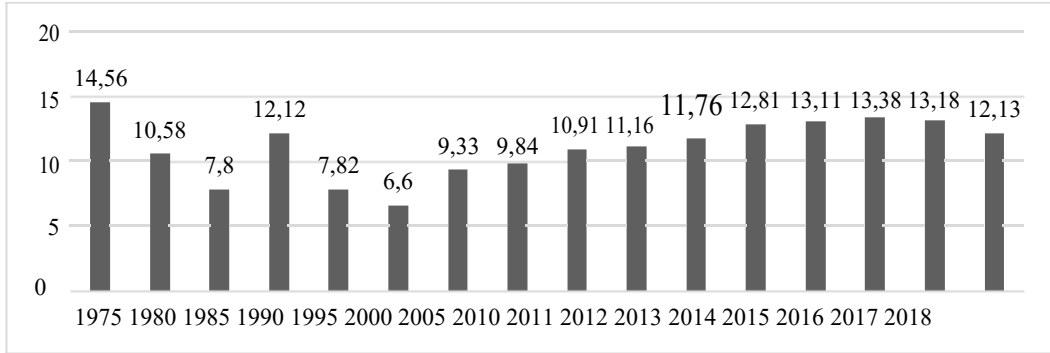
Yüksek Öğretime Devam; 1970'lerin başlarında teknik liselere aynı zamanda üniversiteler girme hakkının tanınması, meslek liselerine giren, öğrencilerin teknik lise aracılığı ile ilk defa üniversitelere girme olanağını doğurdu. 1983 yılında Milli Eğitim Temel Kanunu 31. maddesindeki değişiklik ile "lise ve dengi okul bitirenlere yükseköğretim kurumlarına girmek için aday olma hakkı" verilmesi meslek lisesi öğrenci sayılarının artmasına neden olmuştur. (2842 sayılı 1739 Sayılı Milli Eğitimin Temel Kanununun Bazı Maddelerinde Değiştirilmesi Hakkında Kanun, 1983). Yine 1999 yılında üniversiteye girişte orta öğretim başarı puanı katsayı hesaplamasının getirilmesi meslek lisesi öğrenci sayılarının olumsuz etkilemiştir (OSYM, 2019). Tablo 1'de görüldüğü gibi, 1998-1999 öğretim yılında mesleki ve teknik liselerdeki öğrenci sayısı 998.071 iken, 1999 -2000 öğretim yılında bu sayı 916.438 düşmüştür. 2001 yılı 4702 sayılı yasanın 2. maddesi gereği 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu 45. maddesiyle meslek lisesi mezunlarının alanlarıyla ilgili meslek yüksekokullarına sınavsız geçişine olanak tanınmıştır.

(4702 Sayılı Yükseköğretim Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun ile 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kağıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2001). Bu durum, 2000-2001 yılında 875.238 olan öğrenci sayısının, 2001-2002 öğretim yılında 906.456 yükselmesine neden olmuştur. 30 Mart 2012 tarihli 6287 sayılı "İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" a istinaden 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nda değişiklik yapılmış, mesleki teknik liselere uygulanan, sınavsız geçiş ve ek puan uygulaması yürürlükten kaldırılmıştır (6287 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2012). 2017-2018 öğretim yılında mesleki ve teknik liselerden mezun olanlara alanlarıyla ilgili iki yıllık önlisans programını tercih ettikleri takdirde ek puan alacakları, bu puanında, Ortaöğretim Başarı Puanı (OBP) yarısı olacağı belirtilmiştir. Mesleki ve teknik liselerle ilgili üniversiteye girişte bir diğer uygulama ise, "Mesleki Teknik Ortaöğretim Kontenjanı" (MTOK) dır (DokumanOSYM, 2019, s. 12-13) Bu uygulama ise, mesleki ve teknik liselerde bazı alanlara verilmiş, bazı alanlara verilmemiş durumdadır. Alanlar arasında eşitsizlik söz konusudur.

Mesleki Teknik Eğitimin Finansmanı ve Güncel Sorunlar

Mesleki ve teknik eğitim finansmanın büyük bölümü devlet tarafından sağlanmaktadır. Buna ilaveten bazı kaynaklar da vardır. Bunlar: "3308 sayılı yasa ile sağlanan gelirler, uluslararası projelerden eğitime aktarılan paylar, bağışlardan ve Sivil Toplum Kuruluşlarından elde edilen gelirler, okullardaki döner sermaye işletmelerinden elde edilen gelirlerdir" (Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Teknik Eğitim Strateji Belgesi 2014-2018, 2014, s. 16) .

Grafik 1'de Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesinin Merkezi Yönetim Bütçesine oranı verilmiştir.

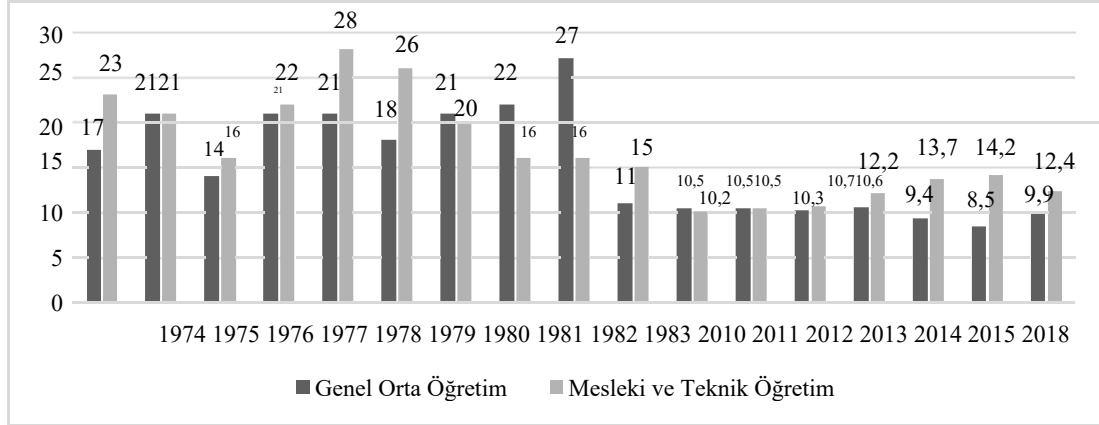

Grafik 1. Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesinin Merkezi Yönetim Bütçesine Oranı

Kaynak:TÜİK İstatistikleri, 2018 Kurul, N.(2012, s. 350)) yararlanılarak düzenlenmiştir.

Grafik 1 incelendiğinde 1975 yılında öğrenci sayıları daha az olmasına rağmen, Merkezi Yönetimden, Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine günümüze göre kamu kaynaklarının daha fazla aktarıldığı görülmektedir.

Grafik 2'de yıllara göre mesleki teknik eğitim ve genel orta öğretimin Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine oranları verilmiştir.

Grafik 2. Yıllara Göre Genel Orta Eğitim ve Mesleki Eğitim Bütçelerinin Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesine Oranı

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, Aktaran, Taymaz, H. (1984, s. 28), Milli Eğitim Bakanlığı Örgün Eğitim İstatistikleri 2018 yararlanılarak düzenlenmiştir.

Grafik 2 incelendiğinde, Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinden mesleki teknik eğitime ayrılan oran 1978’ de %28, 2015 de bu oran %14,2 dir. 1978 den günümüze Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinden mesleki teknik eğitime ayrılan pay %50’ye yakın oranda düşmüştür. Genel orta öğretim içinde aynı durum söz konusudur. 1978 Milli Eğitim Bakanlığı’ndan ayrılan pay % 21, 2015 yılında %8, 9 dur. Artan öğrenci sayılarına rağmen kamu harcamalarının düştüğü görülmektedir. Mesleki teknik eğitime ayrılan payın bir kısmı özel mesleki ve teknik eğitim kurumlarına ayrılmaktadır.

5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun madde 12. Maddesine göre, Organize Sanayi Bölgeleri ‘nde ve bu alanların dışında da açılan özel meslek liselerine mali destek için yasal yapı oluşturulmuştur. Bu uygulama 2012-2013 öğretim yılında on meslek alanında başlamıştır. Alanlarda okuyan öğrenci başına değişik miktarlarda teşvikler verilmeye başlanmıştır. “2011-2012 öğretim yılında Türkiye’de sadece 45 özel meslek lisesinde, 4 bin 348 öğrenci varken, özel okullara kamu kaynaklarından yapılan destek ve teşvikler sonucu 2016-2017 öğretim yılı başında özel meslek liselerinin sayısı 372’ye öğrenci sayısı ise 111 bin 720’e yükselmiştir. (Eğitim-Sen, 2017, 5). Aynı teşvik özel okullar ve dershaneden dönüşen temel liselere devam eden öğrencilere de verilmektedir. 2019 yılı bütçe görüşmeleri sırasında Milli Eğitim Bakan Ziya Selçuk tarafından “2018 -2019 eğitim ve öğretim döneminde özel mesleki ve teknik Anadolu liselerinde öğrenim gören 53 bin 595 öğrencinin eğitim ve öğretim desteği ödemesi bakanlığımızca karşılanacaktır. ” açıklaması yapıldı. Bunun yanı sıra “2019-2020 öğretim yılından itibaren teşviklerin kademeli kaldırılacağı, okullar arasındaki eşitsizliklerin en aza indirileceği ve sınav baskısının azaltılacağı” da bildirilmiştir (MEB, 2019).

Yine mesleki eğitim yoluyla özel sektöre ödenen diğer bir ödenek beceri eğitimine katılan öğrencilere ödenen ücrettir. Beceri eğitimine katılan öğrencilere aylık asgari ücretin yüzde 30’undan az olmamak üzere bir ücret ödenmesi öngörülmüştür (6764 sayılı Kanunun 45. maddesi ile değiştirilen 3308 sayılı Kanunun 25. maddesi). Bu ödemenin yirmiden az personel çalıştıran işyerleri için üçte ikisi, yirmi ve üzeri personel çalıştıran işyerleri için üçte bir kısmı devlet tarafından ödenecektir. Bu ödemenin İşsizlik Sigortası Kanununun hükümlerince yaratılan fondan ödenmektedir (Aksoy,2017,80) . Yine öğrenciler Milli Eğitim Bakanlığı’nın uygulamasına göre; “mesleki ve teknik ortaöğretim sırasında tamamlayıcı eğitim ya da eğitim gören öğrenciler 5510 sayılı yasanın 5 inci maddesinin (b) bendi kapsamında sigortalı sayılmıştır. İşvereninde bunda bir sorumluluğu yoktur.

1940-1950 yılları arası mesleki ve teknik eğitimin en fazla geliştiği dönemdir. II. Dünya Savaşı sonrası sanayi gereksiniminin artacağı düşüncesiyle eğitim mesleki ve teknik eğitime fazla yönelmiştir. 1938’de meslek okullarının sayısı 36, bu okullarda görev yapan öğretmen sayısı 507 iken, “1949’da 184 okul, 3,258 öğretmen bulunduğu saptanıyor. Öğrenci sayısının ise, 5 binlerden 50 bine (10 kat) ulaştığı görülmektedir”. Meslekî ve teknik eğitimde, ortaya çıkan nitelikli eleman gereksinimini karşılamak için pratik kısa süreli eğitime öncelik verilmiştir. Diğer yandan ortaokul ve liselerde "kalite" endişesi ile sayıların yavaş artması hedeflenmiştir (Sakaoğlu,1992, s.109). O yıllarda mesleki eğitimin hızla gelişmesinde en büyük etken devlet tarafından ayrılan finansman kaynaklarıdır. Örneğin: 1942 yılında kabul edilen 4304 sayılı yasayla her yıl harcanacak para miktarı 8 milyonu geçmemek ve 10 yıl devam etmek üzere 80 milyonluk bir ek ödenek meslek okullarına harcanmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı’na verilmiştir. 1942’de ekmeğin karne ile verildiği, devlet bütçesini dengelemek için zenginlerden varlık vergisi, köylüden toprak mahsulleri vergisi alındığı yıllarda bu kadar büyük paranın mesleki ve teknik eğitime verilmesi çok anlamlıdır.

1939 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’nın hazırladığı raporda “Kurduğumuz fabrikaları işletebilmek, genişleyen sınai iş hacminin gereksinimlerine cevap verebilmek” için becerili işçilere ve ustalara ihtiyacımız bulunmaktadır. Türk ordusu da seferberlik gününde... “motoru yapan ve kullanan” insan kaynağına muhtaçtır. Ayrıca ailenin, çocuğunun geleceğini devlet memurluğunda görme zihniyetinin ortadan kaldırılması gerekir. Rapor, bütün bu sorunların, rasyonel ve planlı bir mesleki teknik eğitim teşkilatı ile çözüleceğini vurgulamaktadır (Mesleki Tedrisatın İnkışaf Planı, 1939, s. 22).

1940’lı yıllarda mesleki eğitime liderlerin bakış açısı dört ana grupta toplanmaktadır. Birincisi, küçük esnaf ve sanayiye yeni bilgi ve beceriler götürmek suretiyle liderlik yapmak, ikincisi devlet sektörü tarafından kurulmakta olan fabrikalara eleman hazırlamak, üçüncüsü, azınlıkların ellerinde bulunan sanatlara eleman hazırlayarak bu alanlara Türklerin girmesini sağlamak ve dördüncüsü de vatanın savunması için gerekli elemanları yetiştirmek,

1933-1938 yılları arasında uygulanan Birinci Beş Yıllık Plan gereği daha önce kurulan Sümerbank işletmelerine ilave olarak, Etibank, Maden Teknik Arama gibi kuruluşların kurulduğu, şeker, dokuma, cam, demir-çelik gibi fabrikaların açıldığı görülmektedir. Gerek kurulmuş ve kurulacak fabrikaların işgücü gereksinimlerini karşılanması ve ordunun motorlu sistemlere geçme zorunluluğu mesleki eğitimin ulusal düzeyde güçlendirilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

Mesleki ve teknik eğitimi güçlendirmek için örgün eğitim kurumlarının yanında, yaygın eğitim olanaklarının da kullanılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. 1938’de çıkarılan 3457 sayılı yasa ile 100’den fazla işçi çalıştıran işletmelerin çırak, kalfa ve ustaları yetiştirme, işçilerin bilgilerini geliştirme zorunluluğu getirmiştir. 1940’ların ilk yıllarında Eskişehir ve Sivas devlet demiryolları atölyeleri ile Makine Kimya Kurumu tesislerinde çırak okulların açılmıştır. Çırak okullarına kayıt olanlar sonraki dönem çalıştıkları atölyelerin işçileri olmuşlardır.

1940’larda devlet tarafında kurulan fabrikalar günümüzde özelleştirilmiştir. En son 3 Nisan 2018 tarihinde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’nın ‘şeker fabrikalarını özelleştirme kararı’ ile 14 şeker fabrikasının, devrolunacağı haberidir. Bu konu sonrası üretilecek şekeri özel sektör üreteceği için, halk sağlığı yanı sıra bu fabrikalarda çalışan taşeron işçilerin işsizliğini de gündeme getirmiştir. 9 tane devrolunan fabrikada, Erzurum’da 50, Bor’da 40, Elbistan’da 55, Çorum’da 95, Afyon Şeker Fabrikasında 530 kişi işten çıkarılmıştır. Yozgat Şeker Fabrikamızda ise 110 taşeron işsiz kalma tehlikesi yaşamaktadır (Hürriyet(a), 2019). Özel sektör genelde, üretim maliyetlerini düşürmek için, işçi ücret maliyetini azaltmayı hedeflemektedir. Bu da kayıt dışı işsizlik, taşeron işçi çalıştırma, hatta maaşları bankalara asgari ücret olarak yatan işçilerin, maaşlarını

bankamatikten aldıktan sonra, patronlarıyla informal bir anlaşma sonucu, maaşın bir kısmını patrona iadesi ile asgari ücretin altında çalışma bilgileri mevcuttur (Dünyacom, 2019). Zaten bu konuda en büyük göstergede iş kazası geçiren işçi sayıları olmasına karşın, bu işçilerin hangi işyerlerinde çalıştıklarının bilgisinin olmamasıdır. Bu durum kayıt dışı çalışmaların göstergesidir. Bu durumlar göz önüne alındığında 1940'lı yılların düşüncesiyle devlet tarafından fabrikalar kurulması ve bu fabrikalara eleman yetiştirilmesi, zihniyetinin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Günümüz mesleki ve teknik eğitiminde, bütçe kaynaklarının yetersizliğinden dolayı, mesleki araç, gereç ve donanım eksikliği vardır. Bu yüzden uygulamalı eğitim ortamları yetersiz kalmakta, bazı konuların öğrenciler tarafında tam anlaşılammamaktadır. Mesleki ve teknik liselerdeki donanım ve araç, gereç eksikliklerini gidermek için bütçe artırılmalıdır. (Uçar ve Özerbaş,2013, s.252).

Durmuşçelebi ve Deliktaş (2016) Kayseri'de mesleki ve teknik lise yönetici ve öğretmenleriyle yaptığı çalışmasında katılımcılara göre; okulların alt yapı ve donanım eksikliğinden kaynaklanan sorunları nedeniyle uygulamalı dersler, yazılı sınavlarla ölçülmektedir. Uygulamalı dersler için yazılı sınavlar doğru bir seçim olmamaktadır.

Meslek liselerinin alt yapı, donanım, araç, gereç eksiklikleri bulunmaktadır. Türkiye'nin kalkınma hedefleri ile uyumlu becerili ve teknik işgücünün yetiştirileceği öğrenme ortamının ulaşılabilecek öğrenme hedeflerine göre düzenlenmesi gerekir. Mesleki ve teknik liselerinin uygun makine, cihaz ve aletlerle donatılması gereklidir. Bu amaçla okul döner sermaye işletmelerine etkinlik kazandırılmıştır (İdeman, 1961, Akt. Sezgin, 2012, s. 117)). Şancı'ya göre, 1940'lı yıllarda "Liderler sanat okullarını bir imalathane olarak görmüşlerdir. Olgunlaşma enstitüleri, döner sermaye hep bu amaçla kurulmuştur (Doğan, 1977, 74). 1940'lardan başlayarak bazı illerdeki üretim atölyeleri, olgunlaşma enstitüleri adıyla bağımsız kurumlar olarak yapılandırılmıştır. Olgunlaşma enstitüleri, döner sermaye mevzuatı ile yönetilerek, öğrencilerin becerilerini pekiştirmeye olanak sağlamış ve çevreye yönelik mal ve hizmet üretmişlerdir. Sanayinin çok kısıtlı olduğu yıllarda okullardaki üretim atölyeleri büyük bir boşluğu doldurmuştur. 1986 yılında öğrenciler okul atölyelerinde becerilerini pekiştirmek yerine işletmeye gönderilmeye başlanmıştır. Kız teknik öğretim dışında kalan olgunlaşma enstitüleri, işlevlerini tamamladıkları için kapatılmıştır (Doğan,2012, s. 42). Günümüzde, Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi ve Meslekî Eğitim Merkezlerinin 774'ünde döner sermaye kapsamında üretim yapılmakta ve hizmet sunulmaktadır. Döner sermaye faaliyetlerinin yürütüldüğü 774 okulun 131'i 2017 yılında gelir sağlayamamıştır. Meslekî ve Teknik Anadolu liseleri ve Meslekî Eğitim Merkezlerinde 2017 yılı içerisinde yapılan üretimlerden 217.197.959 TL gelir elde edilmiştir. Meslekî ve Teknik Anadolu Liselerinin %71,71'inde, Çok Programlı Anadolu Liselerinin %98,26'sında ve Meslekî Eğitim Merkezlerinin %91,95'inde döner sermaye çalışmalarını yapılmamaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018, 40). Özel meslek liselerine yönelik yapılan teşvikler, 6764 sayılı Kanunun 45. maddesi ile değiştirilen 3308 sayılı Kanunun 25. Maddesi ile öğrencilerin beceri eğitiminde işsizlik fonundan ödenen ücretler mesleki ve teknik liselerin üretim atölyelerine aktarılabilir. Bu durum öğrencilerin uygulamayı daha fazla yapmasını ve mesleki ve teknik liselerin, alt yapı, donanım, araç, gereç eksikliklerinin giderilmesini sağlayacaktır. İyi yetiştirilmiş meslek lisesi öğrencisine işletmelerin talebi artacaktır. Bunun en güzel örnekleri yine tarihsel sürecimizde bulunmaktadır. 1960 ve 1970 yılları arasında Avrupa'ya işçi gönderme olanakları mesleki eğitime olan istemi artırmıştır. O dönemde meslek liselerine olan başvurular fazla olduğu için okullar sınavla öğrenci almaya başladılar. Bu dönemde özel iş yerleri de ellerindeki teknik elemanları Avrupa'ya kaçırdıkları için meslek liselerinin değerini daha iyi anlamaya başladılar ve okul sanayi iş birliğine önem verdiler (Doğan, 2012, s. 73).

Mesleki eğitim ve mezunların istihdamı üzerine yapılan araştırmalardan bazıları; Kaya (1999), Türkiye'de meslekî eğitim sisteminin genç işsizliğine çözüm oluşturması konusunu incelemiştir.

Araştırmada, mesleki ve teknik eğitime yönlendirme uygulamalarının yeterli olmadığını, mesleki ve teknik eğitim mezunlarının istihdamının artırılmasının meslekî eğitime yönelik algıyı değiştireceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte araştırmada sektörle iş birliğinin mesleki ve teknik eğitimde önemli olduğu konusu vurgulanmıştır. Kayır ve diğerleri (2004) meslek lisesi öğrencilerinin %48'i olanak tanınsa bu okullarda okumak istemediklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler okulda edindikleri bilgilerin mesleğe hazırlamada yetersiz olduğunu, sanayideki teknolojinin okullarda bulunmadığını ve okulların sanayiden kopuk olduğunu belirtmişlerdir (Akt. TÜRKONFED ve ERG, 2006: s. 32). Gür ve Çelik (2009) çalışmalarında meslekî eğitimin asıl amacının öğrencileri iş dünyasına hazırlamak olmasına karşın meslekî eğitim veren okulların, öğrencileri yükseköğretime yönlendiren kurumlar olarak değerlendirilmeye başlandığı belirtmişlerdir. Erden Özsoy (2015), çalışmasında, bölümlerin ihtiyaçlar gözetilerek açılmasını, mesleki eğitime ilişkin olumsuz algıyı değiştirecek politikaların oluşturulması gerekliliğini vurgulamışlardır. T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın (2017. s.10) istihdamda olan 15-34 yaş arası bireylerin aldıkları eğitimin işe katkısı raporunda meslekî veya teknik lise mezunu bireylerin yaklaşık yarısı (%47,1) aldıkları eğitimin iş hayatlarına katkı sunmadığını düşünmektedir. Meslekî ve teknik eğitim mezunlarının çoğunluğunun mezuniyet alanları dışında çalışmaları bu algının oluşmasında önemli bir unsur olduğu belirtilmiştir. Gündüz ve Beşoluk (2018) ortaöğretim düzeyinde genel eğitim ve meslekî eğitime yönelik eğilimleri ve eğitim politikalarını karşılaştırdıkları araştırmalarında gençlerin ortaöğretim düzeyinde mesleki ve teknik eğitim ve genel eğitime yönelik kariyer yapısını oluşturmadaki seçimlerinde mesleki eğitimin ikinci sırada yer aldığını belirtmişlerdir. Kavi ve Koçak (2018), Türkiye'nin meslekî ve teknik eğitimde genel yapısını ve İskandinav ülkelerindeki uygulanabilirliğini değerlendirdikleri çalışmalarında mesleki eğitimde sınavların uygulamaya dönük yapılmasını ve özel mesleki eğitimin teşvik edilmesini ve özel sektörle iş birliğini önermişlerdir. Bunun yanında araştırmacılar toplumda mesleki eğitime ilişkin olumsuz algıyı değiştirmek için yazılı ve görsel iletişim araçlarıyla alanların tanıtılması gerekliliğini vurgulamışlardır.

MEB (2018a, s.56) Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü isimli raporda 2018 yılında yükseköğretim mezunlarının %68,0'ı, meslekî veya teknik lise mezunlarının %59,6'sı, lise mezunlarının %49,7'si, lise ve daha düşük eğitim düzeyi mezunlarının %45,4'ü, okur-yazar olmayanların ise %18,4'ü istihdam edilmiştir. 2014-2018 zaman aralığında meslekî veya teknik lise mezunları istihdam oranı açısından yükseköğretim mezunlarına yakın değerler almış, incelenen zaman aralığının tümünde yarısından fazlasının istihdam edilmiştir. 24 il ve 63 pilot okulda 26.427 mezun öğrencinin katıldığı, Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED)'nin "Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Mezunlarının İzlenmesi Projesi (2008 Yılı Proje Raporu)" ne göre; araştırmaya katılan mezun öğrencilerin yüzde 29,66'sının halen bir işte çalıştıkları, % 58,66'nın ise ücretli bir işte çalışmadığı belirlenmiştir. Yine aynı araştırma kapsamının da işverenlere göre; İşverenler nitelikli eleman bulmakta zorluk çekme konusunda % 31,05'i zorluk çektiklerini belirtmişlerdir. Araştırma kapsamındaki işverenlerin, % 76,03'ü işletmelerinde meslek lisesi mezunu çalıştırdığını, % 20,77'si ise işletmesinde meslek lisesi mezunu çalıştırmadığını belirtmiştir. Araştırmalar hem mesleki ve teknik eğitimden mezun öğrenciler ve işletmeler açısından istihdamda sorunlar olduğunu göstermektedir

Yine mesleki ve teknik eğitimdeki sorunlara yönelik araştırmalardan bazıları; Aksoy (2017)' ye göre meslek liselerindeki beceri eğitimi ve çıraklık eğitimi çocuklarda hukuksal, toplumsal, sosyal, ekonomik ve pedagojik açıdan olumsuzluklar oluşturmaktadır. Özdemir (2016)'ya göre meslek lisesi ve akademik lise ayırımının meslek lisesi öğrencilerinin işçi olacağı düşüncesiyle ikincilleştirildiğini, Odabaşı (2013) ve Aksoy (2013) göre meslek liseleri bireyin emeğinin sömürüsüne neden olduğunun, Gömlüksiz ve Erten (2010), Kazu ve Demirli (2003), meslek liselerinde, öğretim materyalleri, öğretim programları, donanım ve eğitim ortamları ile ilgili sorunlar olduğu, Kalkınma Bakanlığı (2014) göre mesleki ve teknik liselerdeki mevcut teknolojinin çok eski ve yetersiz olduğu, ERG, (2015), Aksoy, (2012) göre meslek liselerine

yoksul ailelerin çocuklarının gittiği ve bu durumun toplumda ayrıştırmaya neden olduğu ortaya konulmuştur. PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı), (2012) sonuçlarına göre meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarılarının düşük olduğu sonuçları vardır. Mesleki eğitim ve özellikle çıraklık daha fazla uygulamalı programları içermesi nedeniyle birçok ülkede düşük performans gösteren, okulu bırakma eğiliminde olan veya bırakmış genç yetişkinler için çözüm olarak görülmektedir (Kramarz and Viarengo,2015,23). Çelikel Eğitim Vakfı (ÇEV-ERG, 2015), Eren (2014)' göre meslek liselerinde cinsiyet ayrımcı bir yaklaşım olduğu sonuçları da bulunmaktadır. Mesleki ve teknik okullar arasında donanım araç gereç olarak farklılıklar mevcuttur. Bazı okullarda döner sermaye olanakları mevcuttur. MEB (2018 a)' göre 3636 Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi ve Meslekî Eğitim Merkezlerinin 774'ünde döner sermaye kapsamında üretim yapılmakta ve hizmet sunulmaktadır. Döner sermaye getirileri okulun araç gereç donanım olarak daha iyi olanaklara sahip olmasını sağlamaktadır. Döner sermaye kapsamındaki okullar kültürel olanaklardan daha fazla yararlanmaktadır.

TÜİK mart 2018 verilerine göre, mesleki ve teknik lise mezunları için işsizlik oranı % 9,9 dur. İşsiz sayısı ise, 339 bindir. Üniversite mezunların işsizlik oranı % 11,1 işsiz sayısı 825 bindir. Karakul (2012)'un araştırmasında, “diplomalı işsizliğin küçük kent üniversitelerinden mezun olanlarda daha çok görüldüğü sonucu elde edilmiştir”. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın TÜİK ile birlikte yüz on bin işyeri ile 2013 yılında gerçekleştirdikleri araştırmaya göre, iki yüz elli dokuz bin işçi açığı olduğu ve her 100 işverenden 75'inin nitelikli çalışana gereksinim duyduğu ortaya çıkmıştır (TÜİK, 2013). Takım Tezgahları Sanayici ve İşadamları Derneği (TİAD) Yönetim Kurulu Başkanı Hakan Aydoğdu'nun açıklamasına göre; Sanayici ve işçi işveren ararken, Türkiye'de mühendis fazlası vardır. Bu durum mühendislere meslek lisesi mezunlarına yaptırılacak işlerin yaptırılmasına neden olmaktadır. Üniversitelerden mezun olan gençlerimizin hayalleri yüksek maaşlarla çalışmak fakat işsizlik sorununu yaşamalarına neden olmaktadır. Bu durumda, hayalleri beyaz, gerçekleri mavi yakalı işler olmaktadır. Bu durumda meslek lisesi mezunlarının iş bulma şansı daha yüksek olmaktadır. Maalesef meslek lisesi öğrenciler tarafından yanlış anlaşılmaktadır. *“Hep bir fabrikada yağ, pas içinde çalışıp, düşük gelir kazanacağım”* Oysa ki meslek lisesi mezunlarının sanayide edinilen tecrübelerle kendi işlerini kurma şansı her zaman yüksektir. Bugünün fabrikatörlerinin pek çoğu meslek lisesi çıkışlı, sanayiye gönül vermiş kişilerdir (Hürriyet (b), 2019).

Türkiye'deki üniversite mezunu işsizlerin fazla olması, gereksinim duyulmayan meslek alanlarında lisans ya da kariyer eğitimi almış genç insanların varlığının göstergesidir. Türkiye büyük bir genç nüfusa sahiptir. Bunun için gençlere daha ciddi oranda yatırım yapılması gerekmektedir. 2007 yılında “Her ile bir üniversite!” sloganıyla açılan üniversitelerin sayısının çokluğu bu yatırımın yapıldığının bir göstergesi olabilir. Ancak bu üniversitelerdeki teknik donanım, altyapı ve öğretim elemanı eksikliği eğitimin niteliğini düşürmekte ve üniversite mezunu işsiz sayısını da artırmaktadır. Üniversitelerin yaygınlaştırılması yönündeki politikalar önemli bir dikey sosyal hareketlilik yaratma vaadini taşımıştır. Bu nedenle, aileler çocuklarının üniversiteye girebilmesi için eğitime daha fazla kaynak ayırmak zorunda kalmışlardır. Üniversiteye girmek isteyen gençlerin sayısında büyük bir artış varken Türkiye'de özellikle gelişen teknoloji ile birlikte teknik pozisyonlar için donanımlı makine, elektrik-elektronik, endüstriye yönelik sektörlerde ara eleman gereksinimi de artış göstermektedir (SETA, 2017).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye genç bir nüfusa sahiptir ve gençlerin istihdamı önem taşımaktadır. Konu istihdam olunca akla ilk gelen mesleki ve teknik eğitimidir. Özellikle sanayinin ara eleman gereksinimi varken, Türkiye'de üniversite mezunu işsiz sayısı oldukça fazladır. Genç nüfus akademik eğitim için merkezi sınavları için zaman, aileleri de para harcamaktadır. Mezuniyet sonrası gençler beklentilerini karşılayacak işleri bulamamakta ve sonuçta ara eleman düzeyindeki işleri kabul etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu durumu önlemek için, mesleki eğitimin cazip hale getirilmesi

gerekmektedir. Mesleki eğitimle ilgili geçmişten günümüze birçok politika izlenmiştir. Mesleki eğitimin en fazla geliştiği dönem 1940-50 yıllarıdır. Bu dönemde devlet tarafından açılan fabrikalara eleman yetiştirmesi ordunun gereksinim duyduğu malzemeleri ülkenin kendisinin üretmesi, sanayi alanlarının yabancıların ellerinde olmaması gibi ulusallık politikası hedeflendiği için mesleki eğitime önem verilmiş ve finansman ayrılmıştır. Ülkelerin kalkınma yönündeki en büyük hedefi işsizliğin önlenmesi olmalıdır. Bunun için her ile bir üniversite sloganıyla alt yapısı ve yeterli öğretim elemanı olmayan üniversitelerde gençlerin eğitimleri yerine her ile bir fabrika sloganı ile istihdamlarının hedeflenmesi gerekir. Türkiye geçmişteki gibi ulusal bir yapı izlemeli, her alanda ülke için gereken araç, gereç ve teknolojiyi üretebilir hale gelmelidir. Bunun için mesleki ve teknik eğitime önem verilmelidir. Mesleki ve teknik liselerin alt yapı, araç, gereç gereksinimleri için yeterli finansman desteği sağlanmalıdır. Etkili bir mesleki eğitim ancak tam donanımlı okullarda yapılabilir. Mesleki ve teknik liselerden mezun olan gençlerin istihdam ve üniversiteye yerleşmesini kolaylaştırıcı politikaların uygulanması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki, Türkiye'nin iyi yetişmiş mühendislere olduğu kadar, iyi yetişmiş kaliteli ara elamanlara da gereksinimi vardır. Bu doğrultuda eğitim üretime yönelik planlanmalıdır.

Türkiye düzeyinde sosyal devlet anlayışıyla, ülke kaynaklarıyla, kendi kendine yeterek, bağımsız kalmayı sağlayan ulusal planlama ile piyasaların gereksinim duyduğu oranda öğrenci yükseköğretime yönlendirilmeli, ortaöğretimde ise, öğrenciler meslek liselerine yönlendirilmeye çalışılmalıdır. Yönlendirmeyi artırmak için, Milli Eğitim Bakanlığı ile sanayi arasında iş birliğine yönelik mezuniyet sonrası istihdamı da sağlayacak protokoller oluşturulmalıdır. Mesleki ve teknik okullarda uygulamaya ağırlık verilmeli, bölümler oluşturulurken bölgesel özellikler dikkate alınmalıdır. Örneğin, turistik bölgelerde daha çok turizmle ilgili alanlar, balıkçılıkla geçim sağlayan bölgelerde daha çok su ürünleri ile ilgili alanlar vb. oluşturulabilir. Mesleki ve teknik lise mezunlarına, yükseköğretimde alanına yönelik ön lisans programlarına sınavsız geçiş hakkı tekrar verilmelidir. Ailelerin mesleki ve teknik eğitimle ilgili olumsuz algılarını yok edilmesine yönelik olarak, mesleki eğitimde tematik liselerin sayısı artırılabilir ve mesleki eğitim okullarının toplumdaki sosyal statüsünün artırılmasını sağlayıcı ayrıcalıklar verilebilir. Örneğin, meslek liselerinde ilk üç dereceye giren başarılı öğrencilere alanlarıyla ilgili yükseköğretim lisans bölümlerine sınavsız geçiş hakkı gibi. Ayrıca mesleki ve teknik eğitim okullarında eğitim ortamlarına daha fazla finansman kaynakları sağlanmaya çalışılmalıdır.

KAYNAKLAR

1739 Sayılı Milli Eğitimin Temel Kanununun Bazı Maddelerinde Değiştirilmesi Hakkında Kanun (1983, 16 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 2842) Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739-20140206.pdf>

4702 Sayılı Yükseköğretim Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun ile 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (2001, 10 Temmuz), *Resmi Gazete*, (Sayı: 24458) Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/07/20010710.htm>

6287 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (2012, 11 Nisan) *Resmi Gazete* (28261) Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm>

6764 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri hakkında kanun hükmünde kararname ile Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına dair Kanun, (2016, 9 Aralık) *Resmi Gazete* (29913) Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/12/20161209-5.htm>

Aksoy, H.H. (2012), "Piyasa memnuniyetinin yeni aracı: kesintili, dini, mesleki ve okul dışında eğitim" *Eğitim Bilim ve Toplum Dergisi/Cilt:10* (Sayı:40) Güz:2012 Sayfa: 9-24.

- Aksoy, H:H. (2013). “Türkiye’de Mesleki ve Teknik Ortaöğretimin Eleştirel Bir Analizi” *Mülkiye Dergisi*, 37 (2),53-73.
- Aksoy, H.H. (2017). “Meslek Liseleri Öğrencilerinin İşletmelerde Beceri Eğitimi: Okul Destekli Çocuk İşçiliği” *Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi* Cilt 16, Sayı 62-63 (2017) <http://www.tb.org.tr/dergi/index.php/msg/article/view/576> Erişim Tarihi: 5 Mart 2018
- Alkan, C., Doğan, H. ve Sezgin, S.İ. (1996). *Mesleki ve teknik eğitimin esasları*. (3. Basım). Ankara : Gazi Büro Kitapevi.
- Sökül, B. (2014). “Yaygın Eğitim Kapsamında Mesleki Eğitim Sistemi ve Türkiye İş Kurumu İçin Bir Model Önerisi” *T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü* <https://media.iskur.gov.tr/15633/burcu-sokul.pdf>. Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2019
- ÇEV-ERG,(2015) Meslek Liselerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ümraniye ve Şişli Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri Örneği, *Çelikel Eğitim Vakfı* <https://www.coursehero.com/file/23011134/CEV-ERG-RAPORU-WEB/> Erişim Tarihi: 25 Ocak 2018
- Demir, E. ve Şen H. Ş. (2009). Cumhuriyet Dönemi Mesleki ve Teknik Eğitim Reformları.*Ege Eğitim Dergisi*, 10 (2), 39-59.
- Doğan, H. (2012). *İz bırakan eğitimciler*. Ankara: Eğitim Araştırmaları Derneği
- DokumanOSYM, (2019) https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2018/YKS/KONTKILAVUZ_6082018.pdf Erişim Tarihi: 5 Mart 2019
- Durmuşçelebi,D. ve Deliktaş, M. (2016) “Meslek Liselerinde Yaşanan Sorunlar ve Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleriyle İlişkisi- Kayseri İli Örneği” https://www.researchgatenet/publication/309613058_Meslek_liselerinde_yasanan_sorunlar_ve_ogretmenlerin_tukenmislik_duzeyleri_ile_iliskisi_-_Kayseri_ili_ornegi Erişim Tarihi: 25 Ocak 2018
- Dülger, İ. (1989). *Mesleki ve Yayın Eğitim ve Türkiye*, Ankara:MEB
- Dünyacom (2019) <https://www.dunya.com/kose-yazisi/asmari-ucet-ver-bir-kismini-geri-al/398115> Erişim Tarihi : 5 Şubat 2019
- EARGED. (2010). *Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Mezunlarının İzlenmesi 2008 Yılı Raporu*. Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara. <https://www.abm.tobb.org.tr/haberler/taieux2/e-mezun%202008%20Raporu-sunu.ppt> Erişim Tarihi: 25 Kasım 2017
- Erden Özsoy, C. (2015). Meslekî eğitim-istihdam ilişkisi: Türkiye’de meslekî eğitimin kalite ve kantitesi üzerine düşünceler. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4, 173-181.
- ERG (2015). *Eğitim İzleme Raporu 2014*. İstanbul ERG.
- ERG (2017). *Eğitim İzleme Raporu 2016*. İstanbul ERG
- Eren E. (2014). *Kız Meslek Lisesi Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rol ve Kimliklerinin İnşasına Yol açan Süreçlerin Analizi. (Ankara İli Mamak ilçesinde Bir Anadolu meslek ve Kız Meslek Lisesi Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara
- Eğitim-sen (2017). <http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2017/09/E%C4%9Fitimin-Durumu-Raporu-13-Eyl%C3%BCl-2017.pdf> Erişim Tarihi 13 Ekim 2017
- Hürriyet (a) 2019 <http://www.hurriyet.com.tr/yemel-haberler/yozyat/sorgun/yozyat-seker-fabrikasi-onunde-iscilerden-kadro-41040062> Erişim Tarihi: 5 Şubat 2019
- Hürriyet (b) 2019 <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/hayaller-beyaz-gercekler-mavi-yaka-41060117> Erişim Tarihi: 5 Şubat 2019
- Gömlüksiz, M.N., Erten, P. (2010). “Mesleki Ve Teknik Ortaöğretimde Modüler Öğretim Programının Uygulanmasında Karşılaşılan Güçlükler: Nitel Bir Çalışma” *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. 7 (1), 174-198 <http://efdergi.yyu.edu.tr>
- Gündüz, H. B. ve Beşoluk, Ş. (2008). Türk ortaöğretim sisteminde meslekî ve genel eğitim ikilemi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 42-60.

- Gür, B. S., ve Çelik, Z. (2009). *Türkiye’de millî eğitim sistemi: Yapısal sorunlar ve öneriler* (Rapor No. 1). Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Kalkınma Bakanlığı. (2014) *Onuncu Kalkınma Planı (2014 -2018)*.
<http://www.ahika.gov.tr/assets/ilgili-dosyalar/Onuncu-Kalkinma-Plani.pdf> Erişim Tarihi: 1 Ocak 2016
- Karakul, Kayahan, A. (2012). *Türkiye’de Üniversite Mezunlarının İşsizliğinin Eleştirel Bir Çözümlemesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karakütük, K., (2012). *Eğitim Planlaması* Ankara: Elhan Kitap Yayın Dağıtım.
- Kavi, E. ve Koçak, O. (2018). Türkiye’de ortaöğretim düzeyindeki meslekî eğitim ile ilgili sorun alanları ve İskandinav ülkelerindeki meslekî eğitimin Türkiye’de uygulanabilirliği. *Çalışma ve Toplum*, 3, 1307-1334.
- Kaya, A. A. (1999). Türkiye’de genç işsizliği ve istihdam sorununa çözüm olarak meslekî eğitim. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15, 45-56.
- Kazu, İ. Y. ve Demirli, C. (2003). Teknik Öğretmenlerin Mesleki ve Teknik Öğretim Programları Hakkındaki Görüşleri (Elazığ İli Örneği). *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 3; 2003.
- Korber, M., and Oesch, D. (2019). *Vocational versus general education: Employment and earnings over the lifecourse in Switzerland* Advances in Life Course Research 40 (2019) 1– 13 journal homepage: www.elsevier.com/locate/alcr.
- Kramarz, F and Viarengo, M. (2015). *Using Education and Training to Prevent and Combat Youth Unemployment* Analytical Report of the European Expert Network on Economics of Education (EENEE) prepared for the European Commission. Report No.22 March 2015
- Kurul, N. (2012). *Eğitim Finansmanı*. Ankara: Siyasal Kitabevi
- MEB (2014). Örgün Eğitim İstatistikleri <http://sgb.meb.gov.tr/www/mill-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2014-2015/icerik/153> Erişim Tarihi: 5. Ocak 2017
- MEB (2014a) 1.5.2014 tarihli 20148 sayılı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü Genelgesi
- MEB (2018) Örgün Eğitim İstatistikleri https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/06123056_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2017_2018.pdf Erişim Tarihi: 5 Şubat 2019
- MEB (2018a). *Türkiyede Mesleki Eğitimin Görünümü 2023 Eğitim Vizyonu* Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi No:1 • Kasım 2018
http://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/12134429_No1_Turkiyede_Mesleki_ve_Teknik_Egitimin_Gorunumu.pdf Erişim Tarihi: 4 Ocak 2019
- MEB (2019) <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-tbmm-plan-ve-butce-komisyonunda-sunum-yapti/haber/17391/tr> Erişim Tarihi: 11 Şubat 2019
- MEB SGB, (2013). <http://sgb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2013-2014/icerik/95>. Erişim Tarihi 30 Ağustos 2014
- MEB, (2008) Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2007-2008. Ankara: MEB, 19/2/2008 tarih ve 888 sayılı olurla Yayınlar Dairesi Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği, (2013) T.C. Resmi Gazete, 28758, 07.09.2013.
- MTE Strateji Belgesi (2017) Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018) 2017 Yılı Çalışma Planı İzleme ve Değerlendirme (Ocak-Haziran) Raporu
http://turkmetes.meb.gov.tr/dosya/Turkmetes_2017_Calisma_Plani_Raporu_Ocak_Haziran_D%C3%B6nemi.pdf Erişim Tarihi: 14 Kasım 2017
- OECD (2010). *Learning for jobs: Synthesis report of the OECD reviews of vocational education and training* Paris: OECD. <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/Learning%20for%20Jobs%20book.pdf> Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2019

- Odabaşı, B. (2013). “Türk Eğitim Sisteminde Yeni Kanun (4+4+4) Değişikliği Üzerine Düşünceler” *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 2014, 103-124
- OSYM, (2019) <http://www.osym.gov.tr/TR,2545/ortaogretim-basari-puan.html>
Erişim Tarihi: 3. Mart 2019
- Özdemir, Y. (2016). “Kültür” Derslerine Direniş: Bir Endüstri Meslek Lisesinde Kafa/Kol Emeği Ayrımına Dayalı İşbölümünün Yeniden Üretimi” *Eğitim Bilim Toplum Dergisi* / Cilt:14 Sayı:53 Kış: 2016 Sayfa: 68-11
- Öztürk, S. ve Özyakışır, D. (2005). “Türkiye Ekonomisinde 1980 Sonrası Yaşanan Yapısal Dönüşümlerin GSMH, Dış Ticaret ve Dış Borçlar Bağlamında Teorik Bir Değerlendirmesi” ISSN 1306-0767 Mevzuat Dergisi Sayı: 94 Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2019 <https://www.mevzuatdergisi.com/2005/10a/01.htm>
- PISA.MEB (2019). <http://pisa.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2013/12/pisa2012-ulusal-on-raporu.pdf> . Erişim Tarihi: 12 Mart 2019
- SETA (2017). <https://www.setav.org/turkiyenin-insan-kaynaginin-belirlenmesi/> Erişim Tarihi: 10 Aralık 2017
- Sezgin, İ. (2012). *İz bırakan eğitimciler*. Ankara: Eğitim Araştırmaları Derneği
- Sökül, B. (2014) . “Yaygın Eğitim Kapsamında Mesleki Eğitim Sistemi ve Türkiye İş Kurumu İçin Bir Model Önerisi” T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü <https://media.iskur.gov.tr/15633/burcu-sokul.pdf> Erişim Tarihi: 19. Mayıs 2019.
- Taymaz, H. (1984). “Mesleki ve Teknik Eğitimin Finansmanı ” *Eğitim ve Bilim*, TED Cilt:9 Sayı:52
- T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2017). Sanayinin İhtiyaç Duyduğu İşgücü Nitelikleri Raporu <https://kusip.gov.tr/kusip/views/paylasim/EkGoster.htm?id=512&pt=0>
Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2019
- Tosun,T.(2010). *Tanzimattan Günümüze Mesleki Eğitim Politikaları* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- TUİK, (2018) Haber Bülteni <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27688> Erişim Tarihi: 16 Mayıs 2018
- TÜRKONFED ve ERG. (2006). Beceriler, Yeterlilikler ve Mesleki Eğitim: Politika Analizi ve Öneriler, İstanbul.
- Uçar, C. ve Özerbaş, M.A. (2013). "Mesleki ve Teknik Eğitimin Dünyadaki ve Türkiye'deki Konumu", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt.2, Sayı.2, (242-253).

EXTENDED ABSTRACT

Formal and non -formal technical and vocational education programs have been implemented in Turkey. Formal technical and vocational education programs have been carried out in technical and vocational high schools which admit students based on the results of a standardized test given at the end of 8th grade. A common 9th grade curriculum has been employed in all vocational and technical high schools. Students are provided with alternative programs in 10th grade and they follow the program that they choose in 11th and 12th grades (Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği). Students who do not want to go on their education with formal high schools for personal or for some other reasons enroll vocational open high schools. Students enrolled at open vocational open high schools are offered vocational and technical courses at a formal vocational and technical high schools face to face Apprenticeship, journeyman’s and mastership certificates are issued by vocational and technical training centers which are non-formal education institutions. The structure and the functions of these institutions have been defined in Vocational Education Act No: 3308. Apprenticeship training is for students aged between 14 and 19. However, students older than 19 who did not have a change to attend before can also participate apprenticeship training. After the 12th year compulsory education practice started in 2012, students who do not want to attend formal high school education have been obliged to enroll open high schools or vocational

open high schools. Apprenticeship education has also been a part of compulsory education (6764 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2016). With the memorandum issued by Ministry of National Education schools under Vocational and Technical Education General Directorate have been classified as “Vocational Technical High Schools” and “Multi-Program Anatolian High School” since 2014 -2015 academic year. Vocational and technical high school students attend school for two days and participate an in service training program outside school for three days. Students from Anatolian hotel management and tourism hotel management high schools attend schools from October to April for theoretical education and attend summer practice at 11th and 12th grades. Technical high school students are also required to training programs outside school for at least 300 hors in summers and at the weekends.Vocational education and especially apprenticeship training help young adults to obtain necessary vocational skills and proceed to get jobs in the labor market. Although completing vocational education increases employability for young adults, career advancement opportunities for them remain limited. While blue collar workers work in production lines, in jobs requiring physical power in the industry, white collar workers work at desks eschew physical labor. There is a prevalent perception in the society that while students with college education are for white collar jobs, vocational technical high school graduates are semi-skilled workers for blue collar jobs in the labor market. This leads to a false notion that good job opportunities are only made possible by a good college education. As a result of neoliberal education policies and increasing number of universities families are constantly encouraged to invest in the education of their students in order for them to be able to get a good job. The fact that students have do well in high scale standardized university entrance exams to be admitted to a university encourages parents to spend money on private courses and tutors and wastes the valuable years in the lives of many children and young adults. Existing inequalities among higher education institutions also persist. For instance, educational opportunities and the quality of education at Middle East Technical University (METU), which is located in a big city, and at Adıyaman University, which is in a small town, are not the same. Differences between the education provided at old institutionalized universities and new small universities are linked with employability problems after graduation. Although there is lack of semi-skilled workers in the labor market, unemployment rate for university graduates is high. This demonstrates the urgency of restructuring secondary education to concentrate primarily on vocational education. Vocational education can offer a solution to unemployment problems in times of economic recession. Vocational schools offering the training and skills sought after in the labor market have the potential to help people find jobs more easily in the labor market. An effective vocational education can be carried out at schools having the necessary equipment and resources. Additionally, vocational schools have to catch up with the improvements in technology. However, vocational and technical schools in Turkey are experiencing serious problems in terms of infrastructure and resources. The cost of vocational education is high and necessary funds should be allocated to vocational education to assure the quality of education providing basic infrastructure, equipment and education technologies. Moreover, among the reasons for failure of vocational education in Turkey are the discrepancies between the traditional school programs and the demands of current labor market as well as the lack of any educational standards in vocational education. As a consequence, vocational high school graduates are not equipped with the necessary qualifications required by businesses. Not taking the regional needs when training the workers for the labor market in vocational schools is also another issue to be considered. Additionally, the supply and demand balance in the labor market should also be taken into consideration when developing vocational school programs. The top priority for development of the country should be combatting unemployment and this can be made possible by a solid vocational education system. To achieve this the following suggestions can be offered: the number of students at tertiary education should be planned in advance in accordance with the needs of the labor market and students at secondary education should be encouraged to attend vocational schools. Ministry of National Education should collaborate with its stakeholders in the

industry intended to ensure the employability the graduates. Practice should be emphasized over theory at vocational schools and regional needs and expectations should be taken into account. New policies to increase the employability of vocational school graduates in labor market and the enrollment of vocational school graduates at universities should be implemented. Turkey needs well-trained semi-skilled labor as well as well-qualified engineers. With this respect, vocational educations should be planned in line with the needs of a production economy.